ŽUVININKYSTĖS KONTROLĖ

Šioje faktų suvestinėje paaiškinama, kaip ES, taikydama savo žuvininkystės kontrolės sistemą, užtikrina, kad būtų laikomasi jos bendros žuvininkystės politikos (BŽP) taisyklių. Ši sistema turi gerai veikti, kad BŽP taisyklės būtų veiksmingos. Valstybės narės yra atsakingos už savo žvejybos ir su ja susijusios veiklos kontrolę, o Komisija tikrina, kaip valstybės narės vykdo savo pareigas.

TEISINIS PAGRINDAS

— Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 3–4, 38–44, 218 straipsniai;

— Reglamentas dėl bendros žuvininkystės politikos (2013 m. gruodžio 11 d. Reglamentas (ES) Nr. 1380/2013, pagrindinis reglamentas);

— Reglamentas, nustatantis Bendrijos kontrolės sistemą, kuria užtikrinamas bendrosios žuvininkystės politikos taisyklių laikymasis (2009 m. lapkričio 20 d. Reglamentas (EB) Nr. 1224/2009 – Kontrolės reglamentas);

— Reglamentas, kuriuo iš dalies keičiama žvejybos kontrolės sistema (2023 m. lapkričio 22 d. Reglamentas (ES) 2023/2842);

— Reglamentas dėl tvaraus išorės žvejybos laivynų valdymo (2017 m. gruodžio 12 d. Reglamentas (ES) 2017/2403);

— Reglamentas, nustatantis Bendrijos sistemą, kuria siekiama užkirsti kelią neteisėtai, nedeklaruojamai ir nereglamentuojamai žvejybai, atgrasyti nuo jos ir ją panaikinti (2008 m. rugsėjo 29 d. Reglamentas (EB) Nr. 1005/2008 – NNN žvejybos reglamentas);

— Reglamentas dėl Europos žuvininkystės kontrolės agentūros (2019 m. kovo 19 d. Reglamentas (ES) 2019/473).

TIKSLAI

Bendras ES žuvininkystės kontrolės sistemos tikslas yra užtikrinti, kad būtų laikomasi bendros žuvininkystės politikos (BŽP) taisyklių. Nors kontrolės sistemos tikslas buvo paremti BŽP, kurios esminės dalys yra viena iš nedaugelio išimtinei ES kompetencijai priklausančių sričių, ji buvo sumanyta kaip nacionalinei kompetencijai priklausanti sritis. Todėl valstybės narės yra atsakingos už savo žvejybos ir su ja susijusios veiklos kontrolę, kad būtų užtikrinta, kad veiklos vykdytojai kiekviename gamybos etape laikytųsi nacionalinės teisės. Valstybės narės privalo patvirtinti tinkamas priemones, kad būtų užtikrinta BŽP srities veiklos kontrolė, tikrinimas ir nuostatų vykdymas, be kita ko, nustatyti veiksmingas, proporcingas ir atgrasomąsias sankcijas. Komisijos vaidmuo – stebėti ir vertinti, kaip valstybės narės taiko kontrolės taisykles.

BENDROJI INFORMACIJA

ES žuvininkystės kontrolės sistema pradėta taikyti kaip proceso, kuriuo buvo siekiama nustatyti BŽP, dalis – pirmasis reglamentas priimtas 1982 m. Keletą kartų pakeistas

iš dalies, tas reglamentas buvo iš esmės peržiūrėtas, kai buvo priimamas Kontrolės reglamentas, kuris įsigaliojo 2010 m. sausio 1 d. ir tapo kontrolės sistemos pagrindu. Po 2018 m. gegužės mėn. pradėtos ir 2023 m. pabaigoje užbaigtos žuvininkystės kontrolės taisyklių peržiūros dabar galioja Reglamentas (ES) 2023/2842, kuriuo iš dalies keičiamas Kontrolės reglamentas.

Kontrolės sistema apima ir Reglamentą dėl tvaraus išorės žvejybos laivynų valdymo, kuriuo nustatoma sistema, pagal kurią suteikiami leidimai ES laivams, žvejojantiems valstybių narių jurisdikcijai nepriklausančiuose vandenyse, ir ne ES laivams, vykdantiems veiklą ES vandenyse. Be to, ES parengė kovos su neteisėta, nedeklaruojama ir nereglamentuojama (NNN) žvejyba pasaulyje priemonę – Reglamentą (EB) Nr. 1005/2008 (NNN žvejybos reglamentą), kuriuo siekiama užkirsti kelią vykdant NNN žvejybą gautų produktų importui į ES. Kontrolės, NNN žvejybos ir Tvaraus išorės žvejybos laivynų valdymo reglamentai kartu sudaro visapusišką kontrolės dokumentų rinkinį, aprėpiantį valstybių narių pareigas, susijusias su jų, kaip vėliavos, pakrantės, uosto ir rinkos valstybių, funkcijomis.

Siekdama pagerinti valstybių narių kontrolės veiklos koordinavimą, 2005 m. ES įsteigė Europos žuvininkystės kontrolės agentūrą (EŽKA) – jos būstinė yra Vigo mieste (Ispanijoje). EŽKA veiklos nuostatos buvo kodifikuotos Reglamentu (ES) 2019/473.

LAIMĖJIMAI

A. Kontrolės reglamentas

Kontrolės reglamentas taikomas visai su BŽP susijusiai veiklai, kuri vykdoma ES vandenyse arba valstybių narių teritorijoje arba kurią vykdo ES žvejybos laivai ir ES piliečiai, kad ir kur jie vykdytų veiklą. Juo nustatomos prieigos prie vandenų ir išteklių sąlygos ir visų žuvininkystės valdymo priemonių, įskaitant žvejybos galimybių naudojimą, žvejybos laivyno pajėgumus ir prekybą žuvininkystės produktais, kontrolės taisyklės. Jis taip pat apima žvejybos veiklos priežiūrą ir inspektavimą, o pažeidimų atveju – taikytinas sankcijas. Kai kurios pagrindinės neseniai peržiūrėtos kontrolės taisyklės išsamiau aprašytos toliau.

1. Prieiga prie išteklių ir atsekamumas

Visi ES žvejybos laivai turi turėti galiojančią žvejybos licenciją. Vykdydami veiklą, kuriai taikomos specialios sąlygos, laivai taip pat privalo turėti specialų žvejybos leidimą. Visuose žvejybos laivuose turi būti įrengtas įtaisas, leidžiantis juos automatiškai surasti ir identifikuoti naudojant palydovinę laivų stebėjimo sistemą (LSS) arba sausumoje esantį tinklą. Tačiau iki 2029 m. gruodžio 31 d. išimtis laikinai taikoma tam tikriems mažos apimties priekrantės žvejybos laivams, kurių ilgis mažesnis nei 9 m. Ilgesniuose nei 15 m ES žvejybos laivuose taip pat turi būti naudojama automatinio identifikavimo sistema (AIS), pirmiausia sukurta jūrų saugumui užtikrinti. Valstybės narės turi užtikrinti įpareigojimo iškrauti laimikį kontrolę naudodamos nuotolinio elektroninio stebėjimo sistemas, įskaitant laivuose įrengtas vaizdo kameras, kai laivai yra ilgesni nei 18 m ir kelia didelę neatitikties riziką.

2. Žvejybos galimybių naudojimas

Žvejybos galimybių naudojimas kontroliuojamas remiantis įvairiais veiklos ir laimikio registravimo ir deklaravimo reikalavimais. Visų žvejybos laivų kapitonai turi pildyti

elektroninį žvejybos žurnalą, kuriame registruojama tokia informacija kaip kiekvienos rūšies laimikis (trumpesniems nei 12 m laivams – supaprastintas laivo žurnalas). Jie turi užpildyti iškrovimo deklaraciją ir, jei laimikis perkeliamas iš vieno laivo į kitą, perkrovimo deklaraciją – abu šie dokumentai yra elektroniniai.

3. Žvejybos laivyno pajėgumai

Valstybės narės turi užtikrinti, kad jų laivynai neviršytų kiekvienai valstybei narei nustatyto didžiausio pajėgumo. Todėl jos yra atsakingos už savo laivų pajėgumo stebėseną ir tikrinimą, ar jie atitinka oficialiai nurodytą talpą ir variklio galią. Tam tikruose dideliuose laivuose, kuriuose yra didelė neatitikties rizika, turi būti įrengti įtaisai, kuriais nuolatos stebima variklio galia.

4. Mėgėjų žvejyba

Pakrantės valstybės narės turi turėti elektroninę mėgėjų žvejybos jūrinio laimikio registravimo ir pranešimo sistemą. Draudžiama tiekti rinkai ar parduoti jų pagautas žuvis.

5. Prekyba

Valstybės narės yra atsakingos už žvejybos ir akvakultūros produktų prekybos savo teritorijose kontrolę visais etapais – nuo pirmojo pardavimo iki transportavimo ir mažmeninės prekybos. Jos turi užtikrinti visišką skaitmeninį šviežių ir užšaldytų produktų atsekamumą, pagrįstą tinkamu ženklinimu visoje gamybos grandinėje. Skaitmeninio atsekamumo nuostatos taip pat bus taikomos perdirbtiems produktams po 2029 m.

6. Stebėjimas

Valstybės narės privalo užtikrinti žvejybos veiklos priežiūrą savo vandenyse, naudodamos tiesioginį stebėjimą vykdančius inspektavimo laivus ar orlaivius ir atlikdamos LSS duomenų analizę nuotoliniu būdu. Jos privalo turėti inspektorius, kurie inspektuoja jūroje, uostuose, gabenant, gamybinėse patalpose ir žuvininkystės produktų prekybos metu. Inspektoriai visų pirma turi patikrinti laimikio, žvejybos įrankių ir laivų variklių teisėtumą ir visų reikalaujamų dokumentų ir deklaracijų tikslumą.

7. Sankcijos

Nustačiusios pažeidimus, valstybės narės turi užtikrinti, kad būtų taikomos tinkamos sankcijos. Sankcijos turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios; jos apima administracinius veiksmus ir (arba) baudžiamąjį procesą. Tam tikra veikla apibrėžiama kaip sunkūs pažeidimai visose valstybėse narėse. Jos taiko taškų sistemą, pagal kurią sunkų pažeidimą padariusio žvejybos laivo savininkui ir (arba) kapitonui skiriami baudos taškai, dėl kurių žvejybos licencijos galiojimas gali būti sustabdytas ir galiausiai ji gali būti panaikinta.

B. Reglamentas dėl tvaraus išorės žvejybos laivynų valdymo

ES laivams, žvejojantiems valstybių narių jurisdikcijai nepriklausančiuose vandenyse, ir ne ES laivams, vykdantiems veiklą ES vandenyse, taikoma speciali leidimų procedūra. Žvejybos leidimų suteikimo ir valdymo sistema pirmiausia buvo apibrėžta Reglamente (EB) Nr. 1006/2008 (Žvejybos leidimų reglamentas) ir buvo peržiūrėta priimant Reglamentą dėl tvaraus išorės žvejybos laivynų valdymo.

Reglamentu dėl tvaraus išorės laivynų valdymo buvo pagerinta ES išorės žvejybos laivyno stebėsena ir padidintas skaidrumas, remiantis principu, kad bet kuris ne ES vandenyse žvejojantis laivas turėtų turėti savo vėliavos valstybės leidimą ir jo veikla turėtų būti stebima nepriklausomai nuo jos vykdymo vietos ir reguliavimo sistemos. Juo buvo išplėsta leidimų sistemos aprėptis, siekiant įtraukti tokią praktiką kaip ES įmonių ir ne ES valstybių privatūs susitarimai, ES žvejybos laivų frachtavimas ir pakartotinis laivų, kurie prieš tai vykdė veiklą plaukiodami su ne ES vėliava, įtraukimas į ES laivyno registrą (perregistravimas). Iš valstybių narių reikalaujama suteikti leidimus žvejybos laivams laikantis bendrų tinkamumo kriterijų, papildomų specialiomis sąlygomis, priklausančiomis nuo leidimo pobūdžio. Reglamentu dėl tvaraus išorės žvejybos laivynų valdymo buvo suteikta vieša prieiga prie tos elektroninio žvejybos leidimų registro dalies, kurioje galima pamatyti, kas kokius išteklius žvejoja ir kur.

C. NNN žvejybos reglamentas

Plačiai pripažįstama, kad NNN žvejyba yra didelė aplinkosaugos, ekonominė ir socialinė problema. Reaguodama į šią pasaulinę problemą, ES parengė NNN žvejybos reglamentą, kuris išlieka esminį žingsnį reiškiančiu žvejybos teisės aktu pasaulyje. NNN žvejybos reglamentas įsigaliojo 2010 m. sausio mėn. ir buvo papildytas Komisijos reglamentu (EB) Nr. 1010/2009, kuriame išsamiai išdėstomas jo įgyvendinimas. Jis taikomas visiems laivams, naudojantiems ES rinkai skirtus žvejybos išteklius, ir visiems ES piliečiams, dalyvaujantiems žvejybos veikloje. Tačiau juo neketinama perimti pirminės vėliavų valstybių atsakomybės drausminti savo laivus ar pakrančių valstybių atsakomybės stebėti savo vandenis. Jis taikomas tik tuo atveju, kai abu šie mechanizmai neveikia ir vėliavos arba pakrantės valstybė nebaudžia už sunkius pažeidimus.

Pagrindinis NNN žvejybos reglamento tikslas yra užkirsti kelią vykdant NNN žvejybą gautų produktų importui į ES, nuo jo atgrasyti ir jį panaikinti. Atitinkamai, pagrindiniai jo elementai yra su rinka susijusios priemonės: laimikio sertifikavimo sistema, kurios tikslas yra užtikrinti, kad į ES rinką būtų leidžiama patekti tik toms žuvims, kurios, kaip sertifikuojama, sužvejotos teisėtai, ir kortelių procedūra, taikoma ne ES valstybėms, kurios laikomos nebendradarbiaujančiomis – dėl to gali būti taikomos prekybą ribojančios priemonės. Kartu su šiais pagrindiniais elementais taikoma daug uosto valstybės priemonių ir nuostatų dėl reguliaraus NNN žvejybą vykdančių laivų sąrašo skelbimo, taip pat ES veiklos vykdytojų, vykdančių ar remiančių NNN žvejybos veiklą bet kur pasaulyje ir su bet kuria vėliava, baudimo procedūra.

D. Europos žuvininkystės kontrolės agentūra

EŽKA, kuri buvo įsteigta 2005 m. ir veikia nuo 2007 m., padėjo geriau užtikrinti vykdymą ir koordinavimą sutelkiant ES ir nacionalines žvejybos veiklos kontrolės, tikrinimo ir stebėjimo priemones pagal jungtinės veiklos planus, kurie yra jos pagrindinė priemonė. Kontrolės reglamentu EŽKA suteikti nauji įgaliojimai siekiant padidinti jos veiksmingumą. Jos veikla finansuojama iš trijų šaltinių: ES biudžeto, mokesčių už valstybėms narėms suteiktas paslaugas ir pajamų už leidinius, mokymą ir kitas agentūros teikiamas paslaugas.

EŽKA užduotys apibrėžtos Reglamente (ES) 2019/473. Į jas įeina bendradarbiavimas su Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūra ir Europos jūrų saugumo agentūra, kiekvienai jų veikiant pagal savo įgaliojimus, siekiant padidinti pakrančių apsaugos

funkcijų, tokių kaip saugi laivyba, saugumas, paieška ir gelbėjimas, sienų kontrolė, žuvininkystės kontrolė, muitinių tikrinimas, bendroji teisėsauga ir aplinkos apsauga, efektyvumą. Europos jūrų saugumo agentūra Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgoms ir EŽKA teikia integruotas jūrų paslaugas, paremtas laivų pranešimų sistemomis ir kitomis stebėsenos priemonėmis. Į šias informavimo paslaugas įeina laivų aptikimas, identifikavimas ir sekimas, išvykimo taškų stebėsena ir anomalijų aptikimas – visa tai padeda aptikti NNN žvejybą.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Nuo tada, kai priimta Lisabonos sutartis, Parlamentas yra viena iš teisėkūros institucijų pagal įprastą teisėkūros procedūrą ir atlieka pagrindinį vaidmenį peržiūrint žuvininkystės kontrolės sistemą. Parlamentas taip pat peržiūri EŽKA metinę ataskaitą ir patvirtina jos biudžetą.

Jis tikrina kontrolės priemones, kadangi veiksmingas ir nediskriminacinis taisyklių įgyvendinimas yra vienas iš pagrindinių BŽP ramsčių. Parlamentas reguliariai priima pozicijas dėl įvairių kontrolės sistemos aspektų. Žr., pavyzdžiui, 2024 m. sausio 18 d. rezoliuciją dėl neteisėtos žvejybos poveikio apsirūpinimo maistu saugumui.

Neseniai Žuvininkystės komiteto užsakymu atlikti moksliniai tyrimai, susiję su kontrolės pokyčiais, apima:

— praktinį seminarą apie elektronines žuvininkystės kontrolės technologijas, kurį sudaro trys dalys: perduodamų geografinių koordinačių duomenų sistemos, elektroninės stebėjimo sistemos ir sistemos, pritaikytos mažiems laivams;

— informacinį pranešimą apie neteisėtą, nedeklaruojamą ir nereglamentuojamą žvejybą, kuriame apžvelgiama NNN žvejybos reglamentu nustatyta ES kortelių sistema.

Šią faktų suvestinę parengė Europos Parlamento Sanglaudos, žemės ūkio ir socialinės politikos teminis skyrius. Daugiau informacijos rasite Žuvininkystės komiteto interneto svetainėje.

Irina Popescu
03/2026